

ментальності тісний зв'язок між національним і моральним, що сприяє наближенню етики до засад національного ідеалу" [1, 74].

У вірші "Дума старого дворянина" зображено дворянина, який дбає про своє збагачення, славу. Психологічно він закорінений у часи кріпаччини, коли "добре панство панувало, вміло панувати". Минуле вабить дворянина безтурботним життям, сенс якого полягав лише у розвагах. М.Чернявський в образі старого дворянина засудив ту частину інтелігенції, якою керують лише егоїстичні інтереси, яка відірвана від сучасного життя, натомість живе лише минулим.

У сатирі "Українофіли" поет висміяв пасивність деяких інтелігентів, їхнє пристосуванство. Митець показав два образи українофілів, що є представниками старшого й молодшого покоління. Старий українофіл був "важкий не в міру і лінєвий, немов чумацький сірий віл", любив "сало смакувати і "Енеїду" добре знав", і вся його діяльність на ниві національного відродження вичерпувалась єдиним словом – "нехай". Молодший представник українофілів відзначався протилежною вдачею: "Сухий, верткий і метушливий, / Увесь із нервів тільки й жил..." . Попри поверхову відмінність у зовнішній поведінці цих інтелігентів об'єднують бездіяльність, лицемірство, похливість і пристосуванство до нових умов: "Він тільки "Вісника" читає, / Програм з півсотні написав, / Де кров річками проливає, / І всі – в кишені поховав"[3, 255].

У вірші "Гімн матненосців", що також є сатирою, М. Чернявський продовжує викривати лжепатріотів. "Патріоти" настільки переймаються своєю відданістю Батьківщині, що готові довести свої високі почуття. За допомогою сарказму поет викрив нещирість їхнього пориву. Замість національного прапора у лжепатріотів у вірші постає матня. Комізмом пройняті картини відчайдушної боротьби їх з уявними ворогами, у ході якої вони готові "розметать, немов полову, чисто всі народи".

Бажання кращої долі Україні спрямовує М. Чернявського на пошуки ідеалу духовного наставника народу. Поет вважав інтелігенцію головним рушієм нації, що допоможе досягти змін у майбутньому, тому його вірші сповнені закликів до праці, а подекуди і різких докорів тій частині еліти, яка зрадила інтереси свого народу. Протестуючи проти насилля, митець закликав до гуманізму, взаємоповаги. Він таврує ту частину інтелігенції, для якої було характерно жадібність, зневага до людини, егоїзм, псевдопатріотизм.

Література

1. Багаліка Ю. О. Історичні погляди Лесі Українки : дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата іст. наук : / Юлія Олександрівна Багаліка. – К., 2000. – 184 с.
2. Донцов Д. Дві літератури нашої доби / Донцов Дмитро – Львів : [вид. "Гомін України", Торонто] : Просвіта (Рецептивне відтворення видання 1958 р.), 1991. – 296 с.
3. Чернявський М. Твори : У 10 т. / М. Чернявський – Харків : Рух, 1930. – Т. 9. У зеніті (1897–1914). Поезії. – 270 с.
4. Чернявський М. Твори : У 2 т. / М. Чернявський – К.:Дніпро, 1966. – Т. 1. Оригінальні поезії. Переклади. – 514 с.

Коркішко В.О.,

кандидат філологічних наук,

Бердянський державний педагогічний університет

ПАСТІШИЗАЦІЯ ЯК ЗАСІБ ОРГАНІЗАЦІЇ ХУДОЖНЬОГО ТЕКСТУ (НА МАТЕРІАЛІ П'ЄСИ Б. АКУНІНА "ГАМЛЕТ")

Літературний процес завжди передбачає взаємодію різних напрямів, течій, художніх методів в одну історичну епоху. Тому не випадково, або навіть закономірно, що будь-який обдарований, інтелектуально розвинений письменник може використовувати у своїй творчості

художні засоби постмодерністської літератури, дарма що не має прямого до неї відношення. Тим паче що, існуючи в епоху постмодернізму, той чи інший автор надихається її філософією й естетикою. Отже не дивно, що письменник-белетрист Борис Акунін, функціонуючи у XXI столітті, широко використовує прийоми постмодерної літератури.

Гра з читачем та текстом – важливий атрибут постмодерністської естетики. Популярна література схиляється до іронічного переосмислювання культурних та літературних досягнень минулого. І тут стає у нагоді інструментарій літератури постмодерністської. Філософія й світогляд постмодерну не визнає Істину та моносемію, внаслідок чого у літературі з'являються пастіш та пародія. Пастіш як зредукована форма пародії, що втратила свою традиційну функцію “стилістичної маски”, трансформує зміст відомого твору, додає йому нового звучання. П'єса Б. Акуніна “Гамлет” у дусі постмодернізму деструктурує та перебудовує класичний текст, примушуючи читача його переосмислити. Деструкція ця спрямована на позитивне засвоєння класики, завдяки чому твір перестає бути річчю в собі, стає не лише об'єктом читацьких роздумів, але й добрим ґрунтом для гри «письменник – текст – читач».

Саме таку інтелектуальну гру починає белетрист-Акунін з вимогливим читачем, пастішизуючи шекспірівського “Гамлета”. Він перебудовує твір В. Шекспіра, трансформує трагедію у своєрідну буфонаду, а також переписує героя. Сюжет акунінського “Гамлета” практично ідентичний шекспірівському. Б. Акунін прибрав декілька сцен, а починається п'єса зі сцени звернення Клавдія до народу, якої у В. Шекспіра немає. Гамлет старший у Б. Акуніна здійснює самогубство, дізнавшись про таємний зв'язок Гертруди з Клавдієм, Полоній – не просто улесливий шляхтич, але й підступний зрадник, що намагається захопити датський престол. Гертруда, не витримуючи своєї провини перед сином, свідомо п'є отруєне вино. Цікаво зазначити, що Б. Акуніну у своєму “Гамлеті” не доводиться винаходити сюжетні ходи для трансформації шекспірівської п'єси у детектив. Відомо, що наріжний камінь детектива – таємниця, пов'язана із скоєнням злочину, а сюжет жанру складає його розслідування, що умовно і лежить в основі сюжету п'єси “Гамлет, принц Датський”. При цьому мова акунінського твору навмисно знижена, філософські роздуми Гамлета переведені зі сфери сакрального у профанне, а сюжетотворчі монологи передані Горацію. Так, відомий гамлетівський філософський монолог у Б. Акуніна перетворюється на побутове міркування, яке закінчується саркастично: «Какое к черту “быть или не быть”!». І наостанок, словами Гамлета автор «проговорюється» про свій задум: “Я думал, что в трагедии играю, / А сам же в буффонаду угодил” [1] (курсив – В.К.).

Трагедія В. Шекспіра, що заснована на гострому непримиренному конфлікті та має глибокий філософський зміст, у Б. Акуніна трансформується у буфонаду, карикатуру на персонажів. Б. Акунін, подібно до І. Котляревського, змальовує світ усесвітньо відомої п'єси у бурлескній, сатирично-гротескній манері й, головне, вульгаризує Гамлета (який у масовій культурі перетворився на образ-штамп, образ-кліше). Якщо у В. Шекспіра життя героя мотивується розвитком його характеру, що виявляється у відповідних обставинах, якщо шекспірівський Гамлет вступає у поєдинок із суперниками, які мають протилежні життєві погляди, і гине, ставши жертвою суспільства, то акунінський Гамлет – неповороткий товстун із вельми посередніми розумовими здібностями. Навіть його залицяння до Офелії мають вульгарний характер: “Подарков никаких он не дарил, / А только беспрестанно докучает: /То неприличность скажет, то щипнет. / А сам толстяк и вовсе некрасивый [1]”. Сама ж Офелія змальована пересічною, дурною дівцею: “Совсем дуруха у меня и неспособна / Намек или двусмысленность понять” [1]. Отже, нерозгадані таємниці Гамлета у п'єсі Б. Акуніна не піднімаються зовсім. Всі вчинки і роздуми героя перенесені на плечі розсудливого Горація.

Видається важливим зауважити, що образ акунінського Горація є вельми цікавим, він – єдиний, хто говорить у творі прозою. У шекспірівській трагедії прозою написані діалоги Гамлета із Розенкранцем і Гільденстерном та акторами, що мають іронічний характер. У акунінській п'єсі проза передає тверезий погляд на світ людини нового часу, єдиного, хто не приймає участі у хаосі того, що відбувається. Прагматик Горацій привносить раціональне зерно до подій п'єси і

розслідує вбивство Гамлета старшого. Гамлет молодший, який належить до когорти персонажів століття, що минає, не здатний на вчинок без підказки та підтримки Горація: “Но я... Но как... Но разве мне под силу... / Я не герой, я пересмешник праздный” [1]. Не менш цікавим є питання: чому саме Горацій стає головним персонажем акунінської п'єси? На думку В. Шнейдера, Горацію – один з найзагадковіших героїв шекспірівського “Гамлета”. При цьому “від першої дії до останньої половину сценічного часу він не робить буквально нічого” [4]. Розгадку В. Шнейдер знаходить у тому, що усі події трагедії глядач / читач бачить його очима. Підтверджує свою здогадку учений останніми словами Гамлета: “Ще подиши на цім жорстокім світі / Й про мене розкажи!” [3].

Отже, Горацію не рухає сюжет, не створює інтриги, він не просто персонаж п'єси, а стає специфічним наратором, якщо можна використати цей термін стосовно героя п'єси. Горацію набагато об'єктивніший за Гамлета та “діє” як сторонній споглядач. Цю рису Б. Акунін і розвинув у своєму Горацію до таланту детектива-філософа: “Род занятий у меня необычный – я исследую человеческую природу” [1]. Він все аналізує, все ставить під сумнів, веде свого роду розслідування. Б. Акунін успішно користується тим, що шекспірівський Горацію не має передісторії, приписуючи свого Горація до династії Фандоріних, яка започаткована Арнульфом Дорном: “Родом я из Швабии, званием дворянин, прозванием – фон Дорн. Род небогатый, но почтенный” [1].

Подібна пастишизація за рахунок імітації оригінального стилю, присутності у п'єсі декількох стильових пластів перетворює твір Б. Акуніна на модель хаосу, дозволяє здолати моносемію і відображає множинність істини. Отже, головним завданням стає подолання однозначності, незмінності Істини, які не відповідають сучасному уявленню про світ. Інтелектуальні ігри з читачем в акунінській п'єсі стимулюють інтерес до класичного тексту. “Гамлет” Б. Акуніна – це спроба спростування міфів минулого, десакралізації та деструкції штампів і кліше, пов'язаних із класичним текстом у масовій свідомості; інтелектуальна гра з досвідченим читачем; спроба вивести масового читача із зони комфорту, власної заангажованості, спонукати аналітично звернутися до класичного тексту.

Література

1. Акунин Б. Гамлет / Б. Акунин [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://lib.ru/RUSS_DETEKTIW/BAKUNIN/akunin26.txt.
2. Ильин И.П. // Постмодернизм. Словарь терминов / И.П. Ильин. – М. : ИНИОН РАН (отдел литературоведения) – INTRADA, 2001 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://postmodernism.academic.ru/90/%D0%BF%D0%B0%D1%81%D1%82%D0%B8%D1%88>
3. Шекспир В. Гамлет, принц датский. [Пер. Л. Гребінки] / В. Шекспир [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ae-lib.org.ua/texts/shakespeare__hamlet__ua.htm#5-2
4. Шнейдер В. «Трагедия Гамлета, принца датского». (Размышления через чetyреста лет после премьеры) / Виктор Шнейдер [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.horoshiepesni.ru/res/proza/122.html>.

Корнеева Л.Л.,

кандидат философских наук,

Нежинский государственный университет имени Николая Гоголя

К СУТИ КАТЕГОРИЙ КОМИЧЕСКОГО И ТРАГИЧЕСКОГО НА ПРИМЕРЕ ПОВЕСТИ НИКОЛАЯ ГОГОЛЯ «СТАРОСВЕТСКИЕ ПОМЕЩИКИ»

Редко какое произведение вызывало и вызывает настолько противоречивые и противоположные интерпретации, как повесть Николая Гоголя «Старосветские помещики». Противоречия эти касаются, прежде всего, трактовки образов главных героев произведения и нравственно-этической оценки их жизни. Целый ряд литературоведов (И. Ф. Анненский, В. А. Лётин, М. Н. Бойко, И. А. Есаулов, В. В. Любецкая) находят в отношениях старосветских